

Gedrocht wordt tijdeloze schoonheid

De renovatie van het hoofdkantoor van De Nederlandsche Bank weerspiegelt de tijdgeest: van ivoren toren naar transparantie, openbaarheid en groen. Maar er is meer: voor het eerst wordt de zo verfoeide modernistische architectuur van vijftig jaar geleden liefkozend in ere hersteld. 'Er is wel geopperd dat we het beter konden afbreken of dat de bank de stad uit moest, maar de nationale bank van Nederland hoort in de hoofdstad te staan.'

 **PAGINA 10**





Hilda Bouma is redacteur profielen en kunstmarkt van Het Financieele Dagblad

Dit artikel begint met een bekentenis. Ooit vond ik het gebouw van De Nederlandsche Bank het lelijkste van Amsterdam. Het was me te groot, te hoekig en te ongenaakbaar, en toen er begin jaren negentig een ronde flat werd geplaatst naast de rechthoekige toren op de binnenplaats, werd het ook nog potsierlijk. Net een pakje sigaretten met een aansteker ernaast.

Langzaam, er gingen jaren overheen, kreeg ik oog voor de kwaliteiten. Voor het ritme van de verdiepingen van de toren, als een spekkook. Voor de overbloeizende laagbouw, die het gebouw doet zweven. En vooral voor de terracottakleurige tegels, die fluwelig afsteken tegen het stoere staal. Al bleef het hoofdkantoor van De Nederlandsche Bank natuurlijk een fort, een chagrijnige moloch aan de rand van de oude binnenstad die met hekwerken, bloembakken en rondgestrooide rotsblokken de burgers op afstand hield. Alleen skateboarders waagden zich op de tochtige stoepen.

En toen verschenen er schuttingen rond het gebouw. 'Je kunt hier straks een debat of lezing bijwonen', stond erop. En: 'Kom jij hier straks je spreekbeurt maken?' En: 'Rustig een boek lezen, dat kan straks in onze binnentuin.' Ze gaan de De Nederlandsche Bank renoveren! Het gebouw gaat open! Mijn hart maakte een sprongetje. Ik was óm.

NIET ZO HOOGHARTIG

Hoe is het mogelijk dat een schandvlek in de stad verandert in een vertrouwde kamerad? Dat kan toch niet aan het gebouw zelf liggen, want dat is hetzelfde gebleven. Alhoewel..... Het oorspronkelijke ontwerp uit 1960 van architect Marius Duintjer (1908-1983) was helemaal niet zo hooghartig. Het zijn de extra toren, de hekken en hindernissen die van het modernistische pand een bolwerk maakten.

Binnen was het al even dichtgefrommeld, vertelt architect Francine Houben van Mecanoo, die de opdracht kreeg het hoofdkantoor aan te passen aan de nieuwe tijd. 'De sloopfase is de mooiste tijd om te fotograferen,' vindt ze, 'omdat je terugkeert naar de puurheid en ruimtelijkheid van het gebouw.' Ze is vooral enthousiast hoe de zogenoemde Kashal zich uit een kluwen van systeemwandjes bevrijdt: een statige ruimte met een swingende wikkeltap en stalen kolommen als omgekeerde kruisraketten.

Toen Houben de opdracht kreeg, was ze juist bezig met de transformatie van de bibliotheek van architect Ludwig Mies van der Rohe in Washington DC, een vergelijkbaar gebouw uit 1972. 'Ik had me verdiept in dit type en ik wist gewoon dat je het uit kon pakken. Het gebouw van Duintjer heeft, zoals ze in Amerika zeggen, "good bones". Het is geen bunker, het heeft luchtigheid en transparantie.'

Transparant moet ook het gerenoveerde DNB-hoofdkantoor worden, opener en groener dan het oorspronkelijk was. Dat



BANKEN

Modernistisch gedrocht wordt tijdloze schoonheid

De renovatie van het hoofdkantoor van De Nederlandsche Bank weerspiegelt de tijdgeest: van ivoren toren naar transparantie, openbaarheid en groen. Maar er is meer: voor het eerst wordt de zo verfoeide modernistische architectuur van vijftig jaar geleden liefkozend in ere hersteld.



kan ook, nu het goud er niet meer wordt opgeslagen. De locatie en het pand moeten de positie van de centrale bank in de Nederlandse samenleving weerspiegelen, zegt Maaïke van Leuken, divisiedirecteur Bedrijfsvoering en namens DNB opdrachtgever voor de renovatie. 'Er is wel geopperd dat we het beter konden afbreken of dat de bank de stad uit moest. Maar wij zijn er heel uitgesproken in: de nationale bank van Nederland hoort in de hoofdstad te staan, zéker nu de dingen steeds meer op Europees niveau geregeld worden.'

Het gebouw van Duintjer is na vijftig jaar echt op. Dat DNB het toch grondig

renoveert, heeft niet alleen met duurzaamheid en kostenbewustzijn te maken, zegt Van Leuken: 'Twee generaties zijn er inmiddels mee opgegroeid, iedereen kent het DNB-kantoor uit journaalbeelden. Dat doet iets. Het is een symbool geworden van betrouwbare tijdloosheid. Een baken in een complex wordende wereld.'

Maar deze totem gaat zich wel aanpassen aan de veranderende stad eromheen. Dat Duintjer op de zonnige zuidkant van het gebouw, aan het water van de Singelgracht, een 'opstelplaats voor auto's' plande, lijkt nu onbegrijpelijk. Destijds was de wijk aan de overkant van het water, De



Foto boven Laag voor laag verdwijnt de 'Satelliet' van architect Abma uit 1990. De modulair gebouwde toren wordt elders in Amsterdam hergebruikt. Links De zogenoemde Kashal van DNB, waar vroeger het geld werd geteld. Bevrijd uit een kluwen van systeemwandjes en beveiligingspoorten blijkt het een imposante ruimte. Onder Een van de twee betonnen 'wikkeltappen' van Duintjer. Er komen er nog twee extra bij, tijdens de renovatie.

FOTO'S: ROGER CREMERS VOOR HET FD

Pijp, een sombere volksbuurt. Nu is het een van de populairste stadsdelen, met een bruisend horeca-aanbod. Het toekomstige DNB-terras aan het water wordt ongetwijfeld een hotspot.

In vijftig jaar tijd van modernistisch gedrocht naar tijdloze schoonheid. Het gebouw van Duintjer is het beste bewijs van het fenomeen dat uitgesproken cultuuruitingen vaak even moeten rijpen om opgenomen te worden in het hart. Ineens blijkt het niet neergeplempt in de oude stad, maar juist zorgvuldig ingepast. (Duintjer zorgde ervoor dat zijn toren niet in de weg stond van de zichtas vanuit de Utrechtsestraat. De ronde 'Satelliet', die nu wordt gesloopt, verpestte dat).

LEERLING LE CORBUSIER

Plots is het niet hoekig en hard meer, maar heeft het verrassende details, zoals het profielstaal langs de rand van de laagbouw. Duintjer was een leerling van de beroemde Franse architect van het Nieuwe Bouwen, Le Corbusier, bij wie hij leerde de mogelijkheden van gewapend beton uit te buiten. Maar Duintjer was niet dogmatisch. Hout en baksteen hoorden ook tot zijn repertoire.

Zijn gebouw voor DNB, waarvoor in 1961 de eerste spade de grond in ging en dat in 1968 werd opgeleverd, riep vanaf het begin verzet op. Deels kwam dat door de beladen plek waar het verrees. Tot 1929 stond hier het fameuze Paleis voor Volksvlijt, een juweel van glas dat helaas, net als zijn zuster, het beroemde Londense Crystal Palace, niet bestand bleek tegen brand.

Niet dat veel Amsterdammers zich dat actief herinneren, maar het enig overgebleven deel van het Paleis voor Volksvlijt, een winkelgalerij, moest voor de nieuwbouw tegen de vlakte. Toen het strenge bankgebouw er eenmaal stond, zwol de kritiek alleen maar aan. In 2002 richtte kunstenaar Wim T. Schippers zelfs een stichting op om het Paleis voor Volksvlijt en de Galerij terug te brengen.

Wat verandert er?

- Het goud en het geld verhuizen naar een nieuw DNB Cashcentrum op een defensieterrein in Zeist.
- De ronde toren, de 'Satelliet', van architect J. Abma uit 1990 gaat weg. De modulair gebouwde toren wordt verdieping na verdieping uit elkaar geschroefd zodat hij elders kan worden hergebruikt.
- De hoofdingang van het gebouw wordt verplaatst naar het Frederiksplein.
- De Kluis, drie verdiepingen diep de grond in, wordt opgezaagd.
- De binnenplaats wordt een openbaar toegankelijke tuin met kunst, insectenhottels en vogelbroedplaatsen, een 'coole/koele plek' op de hittekaart van Amsterdam.
- Aan de kant van de Singelgracht komt een terras.
- Op de begane grond komt een conferentiecentrum voor de financiële sector.
- De CO₂-uitstoot en het energiegebruik van het pand gaan 80% naar beneden.

EEN ARCHITECTONISCHE TOPPER

Een van de eersten die het in 2005 opnam voor de 'weggevoerde architectuur' uit de jaren zestig was architectuurhistoricus Vincent van Rossem. Volgens hem behoort het gebouw van Duintjer voor DNB tot de vijf naoorlogse architectonische toppers van Amsterdam.

Drie daarvan zijn er inmiddels gesloopt. Van Rossem vindt het besluit van DNB om het kantoor weer in de geest van het oorspronkelijke ontwerp te renoveren — 'terug naar Duintjer' — getuigen van 'grote visie', schrijft hij in 2020.

De bank is veranderd, de stad is veranderd, en onze verandering voor de functionaristische architectuur uit de vorige eeuw is veranderd. Die is nu hip en heeft lieftkozend mid-century modern. Francine Houben: 'Dit is geen hóge hoogbouw, die toren is gewoon een lieverdje. Zelfs de kluis is heel mooi. Ja, ik ben een beetje gek geworden op dit gebouw.'